

Nieuwsbrief
Jaargang

02

Nummer

007

November 2010

NIEUWSBRIEF JOE ENGLISH, KUNSTSCHILDER

Dag beste kunstvriend,

«Joe English een grapjas ? Laat me niet lachen,» hoor ik u al zeggen.

“Bekijk dan eerst eens zijn humoristische tekeningen. Want Joe was niet alleen kunstschilder, maar ook een observator die zijn omgeving in ernst en luim met zijn tekenpen kon uitbeelden als geen ander!”

Met deze nieuwsbrief vestigen wij ook uw aandacht op een jubileum. Het zal in 2011 immers 100 jaar geleden zijn dat er in Vlaanderen voor het eerst een Nederlandstalig geïllustreerd weekblad verscheen: “Ons Volk – Ontwaakt”. De voorloper van een nog steeds bestaande kwaliteitskrant. De titel was goed gekozen, het programma was duidelijk. Het weekblad was een belangrijk medium in de ontwikkeling van de Vlaamse samenleving. Op zijn manier leverde Joe English als begenadigd tekenaar zijn bijdrage... Wellicht herkennen wij in zijn humoristische tekeningen vandaag na 100 jaar nog de communautaire problemen? Oordeel zelf en geniet van zijn humor in de huidige duistere politieke dagen.

Bij de eindejaarsfeesten kunt u door het gebruiken van onze kunstkaarten, bijdragen tot de bekendmaking van Joe’s kunst. Vredevolle eindejaarsfeesten!

Piet De Baere, Co English,
voorzitter secretaris

Colofon

Verantwoordelijke uitgever:
Joe English, Kunstschilder vzw
Rodestraat 53, 8000 Brugge

www.joe-english-kunstschilder.be

*Nieuwsbrieven 4 en 6 zijn ook beschikbaar in het Engels!
Stuur ze door naar familie en vrienden...*

De Humoristische tekeningen van Joe English vóór WO I

Piet De Baere

Joe en de spotprenttekenkunst

Joe English werd vooral bekend met zijn tekenwerk tijdens WO I voor de frontsoldaten.⁽²⁾

Maar reeds vóór WO I werden regelmatig humoristische tekeningen van Joe gepubliceerd. Zo ook in het Vlaamse tijdschrift “Ons Volk – Ontwaakt” (OVO)⁽¹⁾.

Tussen oktober 1911 en februari 1914 verschenen niet minder dan 29 ondeugende tekeningen van hem. Daarin gaf hij een boeiend beeld van de Vlaamse samenleving in zijn tijd. Hiermee situeerde Joe zich in een historische traditie.

In het Engelse satirische weekblad PUNCH werden dergelijke tekeningen in 1843 voor het eerst “humoristische tekeningen” genoemd.

Vanaf 1890 werd het een apart genre dat vooral in Engelse en Amerikaanse kranten verscheen: tekenverhalen en getekende grapjes. En met enige vertraging vanaf 1911 ook in OVO.

Wordt vervolgd op pag 2

In dit nummer

Inleiding.....	pag. 1
De Humoristische tekeningen van Joe English vóór WO I.....	pag. 1
Het ontdekken waard	pag. 2
Reacties van Vrienden	pag. 6
Schatten op zolder	pag. 7
Wist je?	pag. 7
Vrienden van Joe English	pag. 8

De Humoristische tekeningen van Joe English vóór WO I (vervolg)

Bekende negentiende eeuwse satirische kunstenaars zoals Honoré Daumier en Félicien Rops publiceerden hun bijtende humor in tijdschriften. Ook James Ensor, tijdgenoot van Joe, is bij ons bekend omwille van zijn satirische schilderijen en tekeningen. Anderzijds was Joe toch een voorloper in Vlaanderen van deze spotprentkunst. Hij is tal van bekende tekenaars voorafgegaan zoals Georges Van Raemdonck (1888-1966) die tijdens WO I uitweek naar Nederland. Na WO I ook “Joz” De Swerts (1890-1939) en Frans Van Immerseel (1909-1978). Nog later Alidor, PiL en Gal van wie de drie laatsten toonaangevend zouden worden.

Vandaag heeft elke periodieke publicatie zijn huiscartoonist^(3 & 4). Zo overleed recent Buth, alias Leo De Budt. In de krant “Het Volk” maakte hij tijdens de ronde van Frankrijk dagelijks een cartoon. Telkens zat er een muis verstopt en half Vlaanderen zocht elke dag naar die muis. Ook de humoristische tekeningen van Joe waren een visueel medium om lezers die niet konden lezen toch een boodschap door te geven.

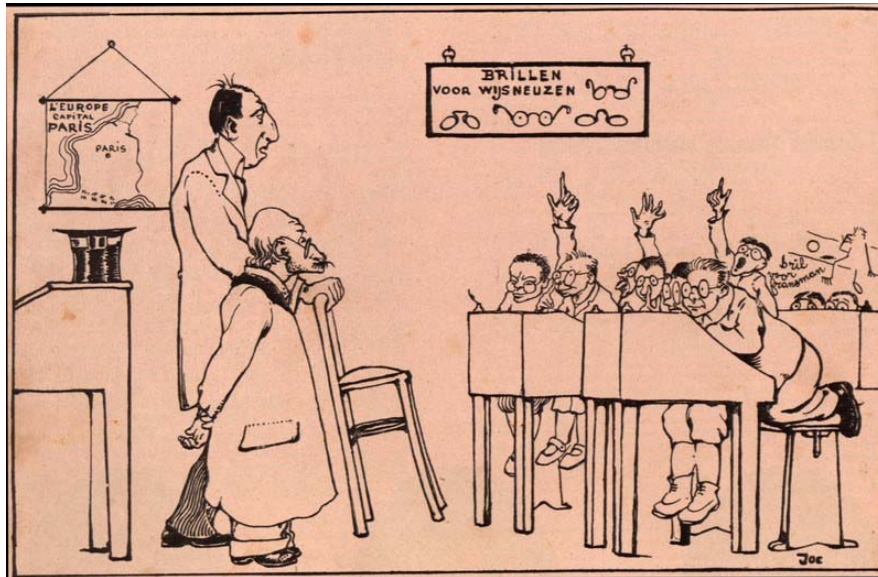
Situering in OVO^(5&7)

De eerste cartoon van Joe verscheen in nr.8 van de eerste jaargang van OVO op 28 oktober 1911. In het totaal verschenen er 29 tekeningen (waarvan er enkele niet gesigneerd zijn). De laatste op 28 februari 1914. Ze verschenen tussendoor op onregelmatige tijdstippen. Zo tussen oktober 1911 en maart 1912: 13 tekeningen. Tussen aug. 1912 en okt.1913 geen enkele. Dan weer in okt.-nov 1913 opnieuw 6 enz. Verder onderzoek moet uitmaken of dit te wijten is aan redactionele dan wel aan biografische omstandigheden. Het laatste nummer van OVO verscheen op 1aug. 1914. Dan brak WO I uit.

De eerste spotprent werd door de redactie geplaatst onder een artikel over de “Algemene Katholieke Vlaamsche Hogeschooluitbreiding” (AKVH). Vanaf deze aflevering werden de “Tijdingen” van het AKVH samengesmolten met OVO tot “één eigen Vlaamsche Illustratie”. De redactie kondigde van toen af aan: “de humoristische tekeningen en de geestige puntgedichten zullen niet ontbreken”. Het was duidelijk een beleidsoptie van de redactie, naast de vele foto’s. Op elke frontpagina van OVO stond het portret van een bekend personage, gevolgd door een levensbeschrijving. Na het overlijden van Joe werd een volledig nummer aan hem gewijd met vele foto’s en tekeningen.⁽⁶⁾

Het ontdekken waard !

Volgens Karel De Decker is Joe English de voorloper en grondlegger van de Vlaamse cartoontraditie. De humoristische tekeningen van Joe zijn geen bijtende karikaturen zoals bij Rops. Het zijn eerder grappige plaatjes die op een verfijnde geestige manier een situatie in beeld brengen. Joe was op de eerste plaats een verteller met een “lachende tekenpen”. Zijn fijn getekende brieven en kaartjes aan zijn familie en vrienden getuigen ervan (zie bvb Nieuwsbrief 5). Ze leren ons Joe kennen als humorist en begaafd tekenaar. Daarom nemen wij ons voor om in elke Nieuwsbrief een van zijn pennevruchten te publiceren en van commentaar te voorzien.

« Een schoolmeester » (1911-10-28)

Een schoolmeester van een dorp nabij de Waalsche taalgrens kende maar heel gebrekkig Vlaamsch. Zijn onderwijs aan de Vlaamsche kinderen was er dan ook naar. De nieuw benoemde opziener ondervroeg de leerlingen, doch allen bleven hem het antwoord schuldig.

- *Hoeveel goden zijn er?... Hoeveel Goddelijke personen? Geen antwoord*
 - *Hoeveel Sacramenten zijn er? Hoeveel van de levenden? Hoeveel van de doden?...Weer geen antwoord.*
 - *Maar meester, hoe is het toch mogelijk?*
 - *'t Is de manier van vraag, mijnheer de inspecteur; - zal ik eens vraag?*
 - *Louis, hoeveel is er van de God?...* - *Eén, meester.*
 - *En hoeveel van de Compagnie?* - *Drij, meester.*
 - *Jean, hoeveel is er van de Sacrament?...* - *Zeven, meester.*
 - *Hoeveel van de spring? (*)* - *Vijf !*
 - *En hoeveel van de kapot?* - *Twee !*
 - *Niet waar, mijnheer de inspecteur, alles hangt af van de manier van de vraag.*
- (*) *van de levenden.*

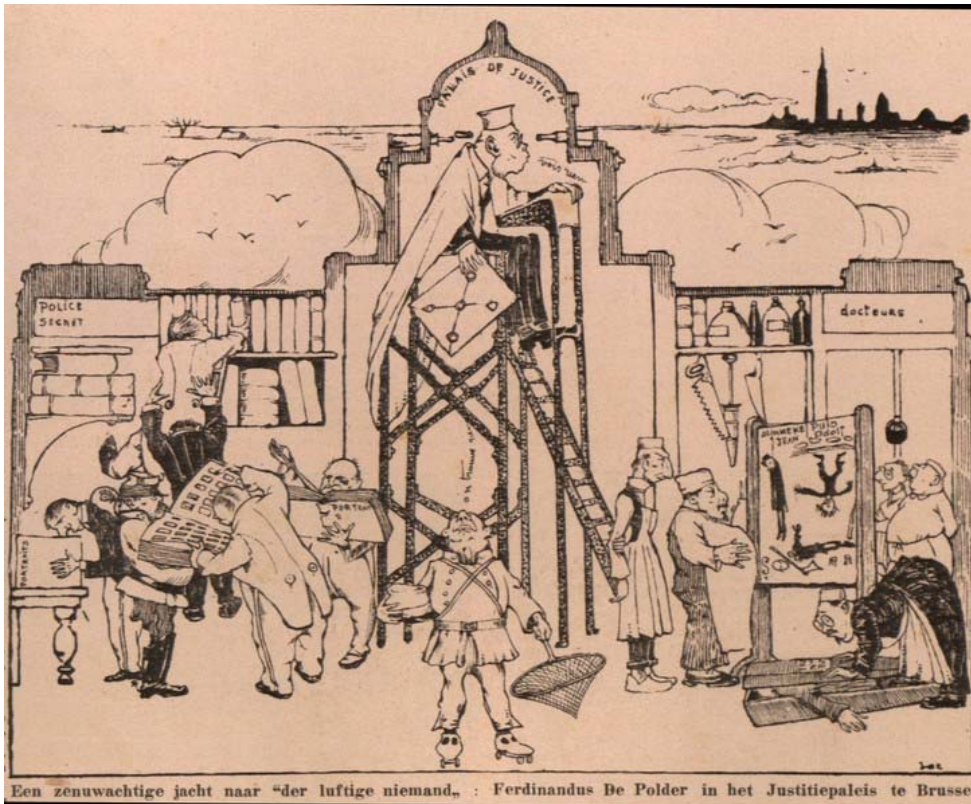
Toelichting: Dit is de eerste tekening van Joe die door de redactie van OVO gepubliceerd werd. Bij de prent hoort een humoristische tekst, de auteur ervan is niet vermeld. Was het Joe zelf? Het decor van het gebeuren bevat een aantal visueel grappige elementen. De twee hoofdpersonen zijn karikaturale types. De schoolmeester met zijn stofjas en de inspecteur met een brilletje en hoge hoed staan voor een klas gebrilde wijsneuzen.

De scène speelt zich af in een landelijk schooltje bij de Vlaams-Waalse grens. Parijs is de hoofdstad van Europa! De leerlingen begrijpen de beschaaft taal van de bezoeker niet, wel het taaltje van hun leermeester! Joe (en de redactie van OVO?) schetst met zijn cartoon het probleem van het gebrekkig taalgebruik in het onderwijs.

“Ferdinandus De Polder in het Justitiepaleis te Brussel”. (1911-11-25)

Een vermakelijke jachtpartij van Brusselsche jagers in den Ferdinanduspolder.

Het schijnt, dat men in onze hoofdstad een nieuwe toren van Babylon aan 't bouwen is. Ten minste de verschijnselen, die zich bij het bouwen van dezen toren voordeden te Babylon, vertoonen zich ook te Brussel. Met name een hoopeloze spraakverwarring.

Na het befaamde “Monsieur Davidsfonds” krijgen we Monsieur Ferdinand De Polder. De vreeselijke brand der houtstapels in den Ferdinanduspolder is iedereen bekend.

De procureur van Brussel kreeg last deze zaak te onderzoeken. Een kolossale “affaire”!... De procureur peinsde dag en nacht... Vreselijke nachtmerrien kwamen zijne nachtrust storen! Wie of wat mocht De Polder Ferdinand wel zijn? Welk schelmstuk mocht hij bedreven hebben? De hulp van 't geheele justitiepaleis werd ingeroepen. De geheime politie snuffelde in alle mogelijke registers, portret-albums van misdadigers, enz.

Nergens was er een spoor van Ferdinandus De Polder te vinden. Overal stiet men op den bekenden “luftigen niemand”.

Ten einde raad besloot men een bode naar Antwerpen te zenden met de vraag: “si le nommé De Polder Ferdinand, demeurant à Anvers, était un sinistré ou un prévenu?... »

Men vertelt dat bij twee beambten van den Antwerpschen procureur den buik gebarsten is van 't lachen.

Toelichting: De 2 humoristische prenten vormen één geheel. Bovenaan krijgen we inktijk in het justitiepaleis te Brussel. Alles is er Franstalig. Politieagenten / gendarmes / rechters en dokters zijn druk in de weer om een gesignaleerde misdadiger op te sporen. Onderaan staat een groepje Antwerpse advocaten uitbundig te lachen omwille van de Brusselse druktemakerij. Hier wordt duidelijk een spanningsveld uitgebeeld tussen de Franssprekende Brusselse

en de Nederlandstalige Antwerpse magistratuur. De naam van een plaats wordt verward met de naam van een persoon. OVO drukte in het vorige nummer twee foto's af van de Antwerpse Ferdinanduspolder die toen echt in brand stond. Misschien kan de cartoon van Joe wat inspiratie geven bij het zoeken naar de herinrichting van het Justitiepaleis in Brussel?

Bibliografie en aantekeningen

- 1 Met dank aan Luc Filliaert en Silveer Van Overschelde die ons hun documentatie ter beschikking stelden.
- 2 Paul De Baere, Joe's karikaturen, in : Tentoonstellingscatalogus "Joe's Kunst", Lannoo, 2008, p.92 vv.
- 3 Karel De Decker, De spotprent in Vlaanderen van Bruegel tot nu, in: Vlaanderen, nr. 171, jg.28, juli-aug. 1979, p.218-224. Het artikel opent met een humoristische tekening van Joe uit OVO "Mevrouw zit met een kat op de schoot..." (nr. 11-12-02 / 1) De volledige cartoon bestaat uit 2 plaatjes (zie een volgende N.Br.)
- 4 Karel De Decker, Joe English, de spotprenttekenaar en zijn tijdgenoten, in: Vlaanderen, nr.207, jg. 34, sept.-okt. 1985, p.227-229. Het artikel is o.a. geïllustreerd met een humoristische tekening van Joe uit OVO "Zenen Zampe, de molenaar die te diep in z'n meelzak scheidt"(nr.12-07-13/1). De auteur noemt Joe "een goedmoedige maar waardevolle observator, die door de inhoud van zijn werk, de toekomst van Vlaanderen heeft helpen bepalen" (p.229).
- 5 Gaston Durnez, Ons Volk-Ontwaakt, in: Nieuwe Encyclopedie van de Vlaamse beweging, p. 2307
- 6 Ons Volk-Ontwaakt, 6de jg., nr11, 13 maart 1920 was volledig aan Joe English gewijd (In latere nummers volgden nog enkele aanvullingen). Dit nummer legde de basis van de verdere geschiedschrijving over Joe tot in de zestiger jaren. Het hoofdartikel was van Filip De Pillecyn. Het werd in 1932 door het IJzerbedevaartcomité met vele foto's uitgegeven in een apart boekje. Op de voorkaft staat het portret van Joe, getekend door "Joz" De Swerts.
- 7 Frans Van Cauwelaert, Ons Volk...Ontwaakt! In: Ons Volk-Ontwaakt, nr1, jg.1, sept. 1911, p.2-5. "Ons volk te herstellen in zijn roem, in zijn recht, in zijn schoonheid, in zijn welvaart en in zijn ongeschonden persoonlijkheid, ons volk door broederlijke samenwerking tot de volledigste ontwikkeling op te voeren – God en de Mensheid ter ere". Dat was de opdracht van het nieuw opgerichte weekblad.

Reacties van Vrienden nav. onze bijdrage in N.Br.6 over Joe English en het Symbolisme.

Wij stelden in de vorige Nieuwsbrief de vraag: hoe komt het dat Joe buiten de interesse van de kunsthistorici valt? Het antwoord is niet eenvoudig en omvat verschillende elementen. Enkele Vrienden wezen ons op het mechanisme van de mythologisering rond Joe en de andere "IJzerhelden" na WO I. Daardoor ontwikkelde zich een vertekening van Leven en Werk van Joe – ook bij kunsthistorici. Dat bleef voortleven in het collectieve Vlaamse geheugen tot op onze dagen. In de tentoonstelling over Joe's Kunst in 2008, slaagden wij erin om deze beeldvorming bij te sturen.

Hier volgen nog andere waardevolle opmerkingen en aanvullingen:

Mark Ryckaert wees er ons op dat Joe English en Jules Fonteyne reeds van in hun kinderjaren goede vrienden waren. Zo verscheen op zondag 21 augustus 1932 in De Standaard een interview met Jules Fonteyne. Als directeur van de Academie voor Schone Kunsten te Brugge gaf hij oa. zijn visie over het Symbolisme van zijn vriend Joe: "Zijn werken waren meer geest dan materie..." en "Hij was meer schrijver dan schilder...". Samen met Huub Hoste en Karel lateur vormden zij reeds vóór WO I een vriendengroepje in Brugge "waar gepraat werd over kunst en alles wat ons aan 't hart ligt..."

Piet Gellynck signaleerde dat zijn vader Hilaire Gellynck een bijdrage verzorgde in het kunsttijdschrift Vlaanderen (nr. 99, jg.17, mei-juni 1968) over Symbolistische aspecten na het Symbolisme. Daarin bespreekt hij het werk van Joe English naast dat van Leon Spilliaert, Alfred Ost, Eugène Vansteenkiste en Felix De Boeck. "Als wij het hebben over Joe English dan beginnen wij het met "Ach"!...de schuchtere man heeft de rust noch de tijd gevonden om zijn visie in grootse kunstwerken uit te beelden..." Het nr. 99 van Vlaanderen was volledig gewijd aan de "Vlaamse Symbolisten" naar aanleiding van een tentoonstelling te Brugge en te Antwerpen ingericht door het Christelijk Vlaams Kunstenaarsverbond. Van Joe werd slechts één werk tentoongesteld: "OLVr.-van den IJzer".

Paul De Baere, die in 1972 zijn licentie Kunstgeschiedenis afrondde met een thesis over Joe English schreef ons over "de Italiëreis" van Joe:

"Het spijt me dat de voorstelling van zaken als zou Joe naar Italië gereisd zijn, zonder nuancerende voetnoot werd opgenomen. We mogen niet vergeten dat het verslag van de wedstrijdsecretaris een bron is uit de tweede hand. Laten we de beginselen van historische kritiek niet uit het oog verliezen!

Het is duidelijk dat in zijn werk, afgezien van wat hij aan academische opleiding genoot, geen italianiserende tendenzen op te merken vallen. We hebben die Italiëreis niet nodig om zijn oeuvre te begrijpen. Daarenboven spreekt geen enkele rechtstreekse bron of getuige van dit feit. Zelf maakt hij er geen ander gewag van, dan door die nogal dubieuze uittaling van de secretaris. Er is geen ansichtkaart of brief te vinden die de verplaatsing zou staven. Zo'n reis was in die tijd een hele onderneming. Je nam niet zomaar een ticket Rome-heen-en-terug, je moest financieel sterk staan (!) en er gingen maanden over. Persoonlijk zie ik in de biografie geen plaats voor zo'n onderbreking die achteraf niet eens sporen laat. Ook al had hij achteraf zijn voorkeur voor Franse en Engelse meesters laten blijken, we hadden studiewerk en schetsen kunnen verwachten voor een onderneming die materieel veel offers zou geëist hebben. Welnu, geen enkele vermelding van de drie groten van de Renaissance, geen vermelding van Canova die hij zeker bewonderd zou hebben, geen verwijzing naar de Piëta van Michelangelo, niks over de fonteinen van de wereldstad, niks over het Vaticaan waarover hij zijn broer had kunnen vertellen. En tenslotte in zijn werk: geen spoor van zuiderse zon, het mediterane licht dat sedert eeuwen geen enkele artistiek bewogen bezoeker gevoelloos liet.

Waarom zou hij in 1910 nog een keer meedingen naar die ellendige Romeprijs, als hij er toch al geweest zou zijn, en zijn interesse zo onaanzienlijk was? Heeft de secretaris iets vergoelijkt? Heeft Joe hem, zoals men in Brugge wel meer deed, hem en peer gestoofd om zich voor wat dan ook uit de slag te trekken? Het is een boeiend vraagstuk, maar naar mijn gevoelen tasten we voor de oplossing niet in het duister... tot er een onomstotelijk bewijsstuk op de proppen komt. Maar vooralsnog mag de suggestie van een Italiëreis niet zonder meer tot de vaststaande feiten van de biografie behoren!"

Schatten op zolder

Bezoek uit Waterford-Ierland

Via www.westhoek.be kregen wij contact met een zekere Renée Fraher. Een dame op zoek naar familie van Joe English in België.

Waarom?

Als lid van de familie Barron kreeg zij in de erfenis van een tante "Kathleen Molloy-Barron, oorlogs-journaliste tijdens WOII" een aantal waardevolle brieven en tekeningen van de Familie English in handen. John Barron en Henry English, beiden geboren en als kind wonende in Waterford, hielden nauw contact met elkaar. Ook toen Henry definitief in Brugge woonde. Beide families bleven ook tijdens de volgende generatie via een drukke correspondentie met de zussen van Joe nauw met elkaar verbonden.

Zelfs tijdens WO I kon Joe hen opzoeken in Ierland tijdens zijn verlof en tekende toen een portret van John Barron. De briefwisseling loopt van 1905 tot in 1965 bij het overlijden van de langstlevende zus "Lonne".

In augustus 2010 kwam Renée Fraher ons opzoeken te Brugge samen met haar dochter Louise. Zij bracht ons kopies van alle brieven en ook van enkele onbekende tekeningen van Joe. Zij was onder de indruk van de IJzerbedevaart, het graf van Joe in de Crypte en de vele schilderijen van Joe. Aan de hogeschool van Waterford volgt zij een opleiding in de "Visual arts" en maakt een studie en eindwerk over... de kunst van Joe English en zijn vader Henry!

Dankzij o.a. de Engelstalige Nieuwsbrieven 4 & 6 is zij goed gedocumenteerd.

Renée, we finally wish you all the best with your studies and your thesis about "Joe's Art".

Wist Je?

Wilfried Desodt-Platteau, Vriend van J.E., stelde een documentaire brochure samen met enkele brieven en veel foto's over Henri-Joseph Lewyllie (Voormezele°11.03.1897 Diksmuide +11.03.1917). Hij studeerde aan het opleidingsinstituut van het H.Hart in Aarschot en sneuvelde op zijn 20ste verjaardag tijdens WO I als brancardier. Hij werd

begraven op het militair kerkhof van Adinkerke, maar kreeg ook een (recent vernieuwde) Heldenhuldezerk in de Crypte van de IJzertoren.

Een goed idee om een geactualiseerde brochure te maken met wat documentatie over alle gekende namen op de originele Heldenhuldezerkjes in Diksmuide.

Johan Speybrouck, zoon van de bekende illustrator Jos Speybrouck, liet ons weten dat het ontwerp voor de vlag van het H.Hart, Diksmuide (zie Nieuwsbrief 6,p.5) niet werd getekend door zijn vader. Maar door wie dan wel? Eventueel door Jules Fonteyne, jeugdvriend van Joe, die na zijn overlijden in 1918 het werk van Joe verder zette voor het Huis English?

90 jaar geleden...

Op de vernieuwde IJzerbedevaart van zondag 29 augustus werd na de interreligieuze gebedsdienst hulde gebracht aan Joe English. Een korte tekst van Frans Daels werd voorgelezen over het ontstaan van het "Mis- en Gebedenboek van den Vlaamschen soldaat". Het was immers 90 jaar geleden 1920-2010 dat de eerste IJzerbedevaart gehouden werd naar het graf van Joe te Steenkerke.

Vrienden van Joe English

Vrienden die zich na Nieuwsbrief 6 hebben ingeschreven:

DeWitte-Dens Alice, Brugge

Fraher Renée, Waterford, Ierland

D'Haene Paul, Jabbeke

Ook steunend "Vriend" worden?

Dat kan door eenmalig €50,00 te storten op rekening nr. 121-0405563-84 van de VZW Joe English. Dan ontvangt u de catalogus, de Nieuwsbrieven en wordt u uitgenodigd op onze volgende bijeenkomsten.

Ons handige en goed-ogende boek over "Joe's kunst" gedrukt bij Lannoo, Tielt, 2008, 98 blz. met kleurillustraties, is te verkrijgen door overschrijving van €20,00 (portkosten inbegrepen) op rekening nr. 121-0405563-84 van VZW Joe English, met vermelding "cat. xx ex." We bezorgen het via de post.

In nieuwsbrief 004 worden de acht kunstkaarten, die u hierna kunt bestellen, inhoudelijk toegelicht. Er is ook een Engelstalige versie beschikbaar op de website van deze nieuwsbrief, zodat de kunstkaarten ook bruikbaar zijn voor een internationaal publiek.

Bestelbon acht kunstkaarten

Een reeks kunstkaarten bevat 4 dubbele kaarten. Er zijn twee reeksen. Graag bestel ik de volgende reeksen:

Reeks	Aantal	Prijs x €6,00 of x €5,00
Reeks I: Zelfportret, Hommage aan Peter Benoit, Chrysanthèmes, Stalleke van Bethlehem (voorstudie)
Reeks II: L'Art et La Paix, Marguerite, Stilleven met Delftse vaas, De Mystische Stad - Veurne, Handboogstraat
Verzendingskosten (alleen bij bestelling van één reeks)		x €1,25
En ik betaal hiervoor: <ul style="list-style-type: none">▪ Bestelling van 1 tot 4 reeksen: €6,00 per reeks▪ Bestelling vanaf 5 reeksen : €5,00 per reeks		

Ik stort het totaalbedrag van euro op rekeningnummer 121-0405563-84 van de VZW Joe English met vermelding van het aantal exemplaren per reeks

Datum:.....Naam & handtekening:.....